

Әмірхан Е.Ә.,* Баймаханов Н.Б

гуманитарлық ғылымдар магистрі, М.Әуезов атындағы ОҚМУ, Шымкент, Қазақстан
гуманитарлық ғылымдар магистрі, М.Әуезов атындағы ОҚМУ, Шымкент, Қазақстан

Автор корреспондет: amirhan_1993@bk.ru

ҰЛТ ИГІЛІГІ – ҰЛЫ ДАЛА ҚҰНДЫЛЫҒЫ

Түйін: Бұл мақалада бұрынғы біздің тарихи санамыздың барлығы ол басыбайлы көзқарас, тәуелді елдің көзқарасы болып келді. Ал бұл еңбекте Елбасы тарихқа тәуелсіз көзбен қарауға шақырды» мақаланың маңызы біздегі атқарылған істердің барлығын қорытындылау емес, болашаққа бағыт-бағдар беріп отырған дүние. Ендігі осы бай тарихымызды түгендеп, өткенімізді жаңғыртып, өшкенімізді қайта жағу жолында «Архив-2025» жеті жылдық бағдарламасының маңызы айтпасада белгілі. Себебі ұлтымыздың ұлылығын дәлелдейтін деректер мен тарихи тың материалдар шаң басқан архивтермен ұлы тұлғалардың еңбектерінде екені ақиқат. Міне осы орайда мемлекет басшысының ұсынып отырған «Ұлы даланың ұлы есімдері» және «Ұлы Дала тұлғалары» сынды жобаларды мақалада көзделген мақсаттарды жүзеге асыру жолындағы атқаратын рөлін ерекше деп, санауға болады. Сонымен қатар мақалада айтылған адамзаттың екінші ұстазы Әбу Насыр әл-Фарабиді өмірге әкелген орны бөлек Отырар, Қожа Ахмет Яссауи ілім алған Түркістан қалаларын тарих сахнасында қайта жаңғыртып, «Түркі өркениеті: түп тамырынан қазіргі заманға дейін» атты жобасы негізінде бейбітшіліктің символына айналған ажарлы Астанамыз түркі тілдес халықтарының ортақ үйіне айналары айдан анық.

Кілттік сөздер: «Ұлы даланың жеті қыры», Еуроцентристік, Рим, Жібек жолыны, Түркі, «Мәдени мұра», «Қазақтың дәстүрлі 1000 әні», «Ұлы Дала тұлғалары», «Архив-2025», Әбу Насыр әл-Фараби, Отырар, Қожа Ахмет Яссауи ілім, Түркістан.

Елбасы «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласында жалпы адамзат тарихы мен өзіміздің төл тарихымызға мүлдем жаңа көзқарас ұсынып отыр. Әлем елдерінде өздерінің ежелгі тарихына деген көзқарастары қалыптасқан. Соның ішінде империялық көзқарас, шығыс халқының өз тарихына деген көзқарасы, еуроцентристік көзқарас деген болады. Осы әлемдік тарихи көзқарастарды сараптай келіп, бұл мақала тарихқа деген жаңа тұжырымдамалық көзқарас дер едім. Әлемнің тарихы шағын мемлекеттің немесе ұлттың тарихымен өлшенбейді. Тарих дүниенің, жердің тарихымен тығыз байланысты дүние. Әр өркениеттің мысалы, Рим, Жапон, Америка елдерінің өз ерекшеліктері бар. Өркениеттердің барлығы көнеден келе жатыр. Сонда біздің Ұлы даланың тарихы қайда қалды? Адамзаттың тарихында Ұлы дала адамзаттың өркениетіне не берді, қандай жаңалық әкелді? Біздің сол өркениеттен алатын орнымыз қандай? Елбасы осы мәселелер төңірегінде сұрақ қойып, жауабын осы еңбекте тұжырымдап береді. [1]

Бұл тарихқа деген жаңа тұжырымдамалық көзқарас. Бұрынғы біздің тарихи санамыздың барлығы ол басыбайлы көзқарас, тәуелді елдің көзқарасы болып келді. Ал бұл еңбекте Елбасы тарихқа тәуелсіз көзбен қарауға шақырды» мақаланың маңызы біздегі атқарылған істердің барлығын қорытындылау емес, болашаққа бағыт-бағдар беріп отырған дүние. Осы тұрғыдан алғанда бұл тарихшыларға, зиялы қауымға бәрімізге керек мақала болып отыр. Елбасы бұл мәселеге ежелден көңіл бөліп келеді. Елдің бірлігі тарихты білгенде ғана шын бірлік болады. Жалған тарихта бірлік те, рух та болмайды. Қазақ еліне рух керек. Рухты тек шындық әкеледі.[2]

Біз Жібек жолының бойында емес - біз Жібек жолының тоғысқан орны болдық. Біз Батыс пен Шығыс арасындағы өркениеттерді байланыстырдық. Сол арқылы қазақ мәдениеті өз алдына бөлек өркениет болып қалыптаса алды. Қазақ мәдениеті әлемдік

мәдениеттің ажырамас бөлігі, өзегі. Түркі мәдениеті, ислам мәдениеті, көшпелі мәдениеттердің эпицентрінде болған қазақтың санасына өзінің бай мәдениетінің орнын анықтауымыз қажет. Бұл мемлекеттіліктің бір маңызды тірегі.[3]

Бүгінгі күнге дейін біз тарихымызды жинақтап, толықтырып, бары мен жоғын анықтаумен келдік. Ендігі ретте қазақ ұлтының әлемдік өркениеттегі орнын және үлесін көрсету. Алаш қайраткерлерінің есімдерін жаңғырту, баһадүр батыр бабаларымыздың астарын беріп, тойларын атап өту - ұлттық тарихи сана-сезімнің қалыптасуына үлкен серпіліс берді. Одан кейін, жаңа мыңжылдыққа аяқ басқанда, Елбасының бастамасымен жүзеге асқан «Мәдени мұра» бағдарламасы – ұлттық тарихымыздағы жоғымызды түгендеп, жинақтауға мүмкіндік тудырды.[4]

Даланың дүлділі сәйгүлікті қолға үйретіп, адамзат баласына атқа міну мәдениетін қалыптастырып, тасты талқандап, болатты балқытып, темірден түйін түйіп, дала заңына бас ұрған данышпан қазақ екені тайға таңба басқандай жазылған. Тауында жатқан тасын түрсең тарихы сөйлейтін даламыздан Алтын адам табылып, Ұлы Жібек жолы жүріп өткен алтын етек Алтайдың Түркі әлемінің алтын бесігі атануы заңдылық деп білемін.[5]

Бүгінгі жас ұрпаққа белгілі болғандай, ежелден Алтай мен Атыраудың арасын ен жайлаған қазақ халқының адамзат тарихында зор мәдени жетістіктерге жеткені және ұлы даладағы көшпенділер өркениетінің алдыңғы һәм соңғы ұрпағы екендігі әлемдік ғылымда дәлелденді. Қазақ халқы өзінің мәдени-рухани шежіреге толы сан ғасырлық ұзына тарихында, ат тұяғы тозып, құс қанаты талатын осынау ұлы даламызды, сұрапыл жауынгерлік қасиетімен қолға келтірумен қатар күллі адамзат баласына қажетті дала өркениетін қалыптастырды.[6]

Еліміз егемендік алып етек-жеңін жиған соң, ұлттық мәдениетіміз бен тарихымызға қатысты аса ауқымды мемлекеттік бағдарламалар жүзеге асты. Атап айтсақ: «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы аясында «Бабалар сөзі 100 томдығы», «Қазақтың дәстүрлі 1000 күйі», «Қазақтың дәстүрлі 1000 әні» атты бағдарламалар ұлттық тарихымызды ғылыми зерделеу мақсатында жүргізілді. Осының жалғасы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың ұлттың рухани қайта түлеуінің маңызы жөніндегі терең концептуалды идеясы «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында жалғасын тапты. Осы арқылы өткенімізді ұлықтап, салт-дәстүрімізді жаңғырттық. Оның айғағы, күні кеше ғана алты алашқа сауын айтқан, Елбасының «Ұлы даланың жеті қыры» атты мақаласы жарық көрді. Бұл тарихи бастама, келешек ұрпақтың тарихымыз бен мәдениетімізді жаңа қырынан танып, тәуелсіз елдің еңсесін одан әрі берік тіктеуіне мол тағылым болары сөзсіз. Аталған мақалада ұлы құндылықтарды сақтаудың негізінде ұлт болып қалыптасуымызбен бірге қасиетті қазақ жерінің күллі түркі әлемінің алтын бесігі, ескі жұрты екендігі айтылған. Тарихи сананы жаңғыртуға байланысты келелі ой, келешегі кемел бастамалар ортаға салынды.[7]

Ендігі осы бай тарихымызды түгендеп, өткенімізді жаңғыртып, өшкенімізді қайта жағу жолында «Архив-2025» жеті жылдық бағдарламасының маңызы айтпасында белгілі. Себебі ұлтымыздың ұлылығын дәлелдейтін деректер мен тарихи тың материалдар шаң басқан архивтермен ұлы тұлғалардың еңбектерінде екені ақиқат. Міне осы орайда мемлекет басшысының ұсынып отырған «Ұлы даланың ұлы есімдері» және «Ұлы Дала тұлғалары» сынды жобаларды мақалада көзделген мақсаттарды жүзеге асыру жолындағы атқаратын рөлін ерекше деп, санауға болады.[8]

Сонымен қатар мақалада айтылған адамзаттың екінші ұстазы Әбу Насыр әл-Фарабиді өмірге әкелген орны бөлек Отырар, Қожа Ахмет Яссауи ілім алған Түркістан қалаларын тарих сахнасында қайта жаңғыртып, «Түркі өркениеті: түп тамырынан қазіргі заманға дейін» атты жобасы негізінде бейбітшіліктің символына айналған ажарлы Астанамыз түркі тілдес халықтарының ортақ үйіне айналары айдан анық. Мұнда Ұлы дала мұрагерлерінің өткен мыңжылдықтағы халық ауыз әдебиетінің таңдаулы үлгілері – ертегілері, аңыз-әфсаналары, қиссалары мен эпостары жинақталады. Сонымен қатар

қазақтың қобыз, домбыра, сыбызғы, сазсырнай және басқа да дәстүрлі музыкалық аспаптарымен орындауға арналған маңызды туындылар топтамасын халық арасында дәріптеу сол арқылы мәденетімізді салт-дәстүрімізді әдеп ғұрыпымызды кең көлемде әлем мәденетіне таныту қажет.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» Мақаласы 2014 жыл 21 желтоқсан.
2. Күлтегін Тондық: Ежелгі түркі рун жазбалары (Әдеби нұсқасын жасаған Қадыр Мырза Әли..) Алматы, «Өлке» баспасы, 2001, 144 бет.
3. Назарбаев Н. Ә. Тарих толқынында. Алматы, «Жібек жолы» баспа үйі, 2010, 232 бет.
4. Сыздықов С.М., Селиверстов С.В., Сыздықова Ж.С., Джаферсой Н., Кара А., Қабылдинов
- 3.Е. Н.Назарбаевтың еуразиялық идеясы және түркі кеңістігі. Ұжымдық монография, Астана, «Сарыарқа» баспасы, 2011, 404 бет.(орыс тілінде)
5. Тоғысбаев Б., Сужикова А. Тарихи тұлғалар, Алматы, «Алматы кітап» баспасы, 2005, 368 бет.
6. Ханкелді Әбжанов, Зардыхан Қинаятұлы, Дихан Қамзабекұлы, Гүлшат Нұрымбетова, Абдулкадыр Ювалы.Түркі әлемінің көшбасшылары: өткені мен бүгіні. I кітап. Ұжымдық монография. Астана, «Сарыарқа» баспасы, 2011, 456 бет.
7. «Күлтегін» жыры. Аударған Мырзатай Жолдасбеков. Түркі халықтары әдебиеті./Құрастырушы және авторы Келімбетов Немат. – Алматы: «Рауан», 1996. 7-16 беттер.
8. Назарбаев Н. Ғасырлар тоғысы. Алматы: «Атамұра», 2003. 197-198 бет.

Аннотация: Это новый концептуальный подход к истории. Все наше прошлое историческое мышление было видением зависимой страны. И в этой работе президент приказвал к независимому взгляду на историю. Суть статьи - не краткое изложение того что мы достигли, а направление на будущее. Вновь когда мы придумали эту богатую историю, возродили наше прошлое и вновь дали нам возможность стереть «Архив-2025»семилетняя программа стала хорошо известна. Это правда, что факты и исторические факты о величии нашей нации находятся в работах великих личностей с педчеркнуть роль «Великих степных имен» и «Людей Великой степи» в реализации целей, изложенных в статье. Кроме того, второй учитель человечества, Абу Наср аль-Фараби, упомянутый в статье, раскрывает тюркоязычные города Отрар. Понятно, что тюркоязычные города, образованных Ходжа Ахметом Яссауи, будут превращены в общий дом тюркоязычных народов тюркоязычных народов, которые возродились в истории и стали символом мира на основе «тюркской цивилизации от корней до современности».

Abstract: This is a new conceptual approach to history. All of our past historical mindset has been a vision of a dependent country. And in this article, the President called for an independent view of history. "The essence of the article is not a summary of all the work we do, but a direction for the future. Now, it is important to understand the rich history of the "Archives-2025" program, which will help us to reconsider our past and revive our past. It is true that the evidence of the greatness of our nation and the historical archaeological finds are in the works of great personalities with dusty archives. Here, we can conclude that the role played by the head of the state in the implementation of the goals set out in the article, such as "The Great Names of Great Steppe" and "The Great Steppers". In addition, the second teacher of humanity, Abu Nasr al-Farabi, mentioned in the article, revived Turkestan cities in Ottoman history, Kozha Ahmet Yasawi's teachings, and revived the history of Turkic civilization on the basis of the project "Turkic Civilization: From the root to the present" It is obvious that the people of the world will be home to their home.